

Les quintes

de 1895, 1896, 1897 i 1898 a la ciutat de Berga

LES CLASSES POPULARS SEMPRE s'han oposat al reclutament militar forçós. Un fet, sovint no considerat, és el paper que juguen les dones en les protestes contra les quintes. Les quintes o «contribució de sang» segons Prim, representaren cada cop una major despesa econòmica, separen famílies durant anys i a més l'exèrcit és font de contagi de moltes malalties.

En l'exèrcit del segle XIX era freqüent el fenomen de la substitució. A partir de meitat del segle XIX es creen les «societats de quintos» que intenten aconseguir diners per alliberar als quintats; en molts casos les famílies no podien pagar el 2.500 rals (625 pessetes) que eren necessaris per poder obtenir un substitut (aquests diners s'ha-

vien de depositar al *Banco de San Fernando*). Si el substitut desertava, la família del quintat havia de pagar la suma de diners destinada a la redempció.

Un marc general

De 1868 a 1872 els governs rebaien de 6.000 rals (1.500 pessetes) a 4.000 rals (1.000 pessetes) el preu de la redempció i a més faciliten als Ajuntaments i Diputacions la substitució col·lectiva del contingent amb voluntaris i la contractació de préstecs amb bancs. L'any 1868 (inici del Sexenni Revolucionari) el número de soldats no es va reduir perquè es van crear uns batallons de voluntaris per anar a

les guerres de Cuba, que aleshores començaven.

El fet de reivindicar l'abolició de les quintes esdevé pedra angular en el projecte de progressistes i republicans contra Prim i el seu govern. Prim, que aleshores encara recolzava l'abolició de les quintes, el 1869 diu que calia un exèrcit regular i que amb les milícies voluntàries no es podria acabar amb els insurrectes cubans i amb els carlins.

Un fet important referent al sistema de quintes, i que remarca Castelar a les Corts, és que el territori basc no contribuïa a les quintes a causa dels seus *Fueros*. Referent a Catalunya, Castelar diu que no va tenir quintes fins l'any 1845 degut l'horrible record que portaven de la dominació borbònica.

miento de Berga Reemplazo de 1896

RECTIFICACIÓN DEL ALISTAMIENTO

Se cita al mozo José Aspachs Casas para que el día 26 de los corrientes, á las 10 horas de su mañana, comparezca en la Casa Capitular por sí ó por persona que legitimamente le represente, á exponer lo que le convenga en la rectificación del alistamiento para el reemplazo del ejército del año actual.

Berga á 15 de Junio de 1896

Recibi el duplicado:
El Interesado,
José Aspachs

El Alcalde Presidente,
José Fontanar

-Imp. de La casa de los Secretarios

15 6

BANDO

D. Francisco de Marín y de Gaspar Alcalde constitucional
del distrito municipal de Barja

HAGO SABER á todos los habitantes de este distrito municipal, que en virtud de lo prevenido en el capítulo 4.º de la ley de reclutamiento y reemplazo del ejército de 11 de Julio de 1885, el Ayuntamiento de mi presidencia vá á proceder al alistamiento para el próximo reemplazo del ejército, principiando el día 2 de este mes á las 4 de la tarde. Por tanto, vienen obligados á pedir su inscripción en dicho alistamiento todos los mozos que sin llegar á 20 años hayan cumplido ó cumplan 19 desde el día 1.º de Enero al 31 de Diciembre inclusive del corriente año, ó sea del año que se ha de verificar la declaración de soldados, y los que excediendo de esta edad sin haber cumplido la de 40 años en el referido día 31 de Diciembre, no hubiesen sido comprendidos por cualquier motivo en ningún alistamiento ni sorteo de los años anteriores, los cuales si no se presentan en la Secretaría de este Ayuntamiento á verificar la oportuna declaración para ser inscritos en el alistamiento, sufrirán los perjuicios y penas que expresa el art. 30 de la referida ley. Por último, encargo sobremanera á los padres, curadores y demás encargados de los citados mozos, el cumplimiento del deber en que se hallan de pedir desde luego la inscripción de éstos en las listas para el próximo reemplazo del ejército, á fin de evitar los perjuicios y penas que menciona el citado artículo.

Para conocimiento é inteligencia de todos los interesados, y en virtud de lo prevenido en el art. 38 de la precitada ley, se insertan á continuación los artículos 26, 27, 28, 30 y 32 de la misma.

ARTÍCULOS DE LA LEY QUE SE CITAN

Art. 26. Serán comprendidos en el alistamiento de cada año.
Primero. Todos los mozos que sin llegar á 20 años hayan cumplido ó cumplan 19 desde el día 1.º de Enero al 31 de Diciembre inclusive del año en que se ha de verificar la declaración de soldados.
Segundo. Los mozos que excediendo de la edad indicada, sin haber cumplido la de 40 años en el referido día 31 de Diciembre, no hubiesen sido comprendidos por cualquier motivo en ningún sorteo de los años anteriores.
La obligación del servicio militar alcanza á los mozos que tengan la edad expresada respectivamente en los dos párrafos anteriores, aunque sean casados ó viudos con hijos.
Art. 27. Todos los españoles, cualquiera que sea su estado y condición, al cumplir la edad de 18 años están obligados á pedir su inscripción en las listas del Ayuntamiento en cuya jurisdicción residen sus padres ó curadores, si los tuvieren, ó en las del pueblo en que ellos mismos habiten en caso contrario.
Los que residan en las provincias de Ultramar ó en el extranjero solicitarán su inscripción en las listas del pueblo donde ellos ó sus familias tuvieron su último domicilio en la Península ó islas adyacentes.
Art. 28. Los padres y curadores de los mozos sujetos al llamamiento para el servicio militar tienen también el deber de inscribirlos si éstos hubiesen omitido cumplir tal obligación, y sus faltas en el particular serán castigadas con la multa de 250 á 500 pesetas, si los mozos fuereu habidos, y con la de 500 á 1,000 en caso contrario.
Igual obligación, y con igual responsabilidad criminal, tienen los Directores ó Administradores de los Asilos ó Establecimientos de Beneficencia y los Jefes de los Establecimientos penales en que estuvieren acogidos ó reclusos al cumplir la edad de 18 años, los huérfanos de padre y madre y los expósitos, sin perjuicio de las penas en que puedan incurrir si la omisión llegase á constituir delito.

Art. 30. Los que no habiendo sido comprendidos en el alistamiento del año correspondiente no se presenten para hacerse inscribir en el del inmediato, serán incluidos en el primer alistamiento que se verifique después de descubierta la omisión, y clasificados en los sorteados cualesquiera que sean las exámenes y pruebas que aleguen, designándoles por el orden correlativo de

inscripción los primeros números del sorteo inmediato en el que no tomarán parte, sin perjuicio de las penas en que puedan incurrir si hubiesen procurado su omisión con fraude ó engaño.

Si resultaren inútiles para el servicio, sufrirán un arresto de uno á tres meses y la multa de 50 á 200 pesetas, ó en caso de insolvencia la detención correspondiente con arreglo al art. 50 del Código penal.

Art. 32. Ningún español mayor de 20 años y menor de 40 podrá tomar posesión de cargo alguno de nombramiento del Estado, de la Provincia, del Municipio ó de elección popular si no presenta en la oficina ó intervención respectiva el documento que acredite su edad y hallarse libre del servicio militar, ó el estarlo prestando en la situación correspondiente. Los sueldos, haberes, gratificaciones y demás emolumentos que se hubieren satisfecho sin acreditar dichos extremos serán cargo del Interventor ó Jefe que hubiese dado la posesión.

Si practicar dicha formalidad tampoco podrán ser admitidos los indicados mozos de un modo permanente como funcionarios, obreros ni dependientes de ninguna de las Compañías de ferrocarriles y demás Establecimientos, Empresas ó Sociedades autorizadas por el Estado, por la Provincia, ó por el Municipio, bajo la responsabilidad de sus Gerentes ó Administradores con sujeción á esta ley.

Tampoco podrán ser admitidos de igual manera como capataces, destajistas ni jornaleros ó empleados de cualquier clase en ninguna de las obras que se hagan por gestión directa del Estado, Provincia ó del Municipio.

Para acreditar el cumplimiento de dichos deberes no se admitirán otros documentos que una certificación expedida por el Secretario de la Comisión provincial respectiva, visada por el Presidente de la misma Comisión, en que se acredite hallarse el interesado libre del servicio militar, con expresión de la causa, ó librada por el Comandante de la Caja ó Jefe del correspondiente batallón de depósito ó de reserva, según la situación del interesado, con el Visto Bueno, en estos tres últimos casos, del Coronel Jefe de la zona. Los individuos pertenecientes á la inscripción marítima ó al cuerpo de voluntarios de marinería obtendrán dicha certificación de las respectivas autoridades de Marina.

que nadie pueda alegar ignorancia, y los interesados cumplan exactamente las prescripciones de dichos artículos de la ley de Reemplazos, se publica y fija este bando en los parajes de costumbre de esta población.

Barja á 1.º de Enero de 1896

DE SU ORDEN

ACTA DE RECTIFICACIÓN DEFINITIVA Y CIERRE DEL ALISTAMIENTO

Señores del Ayuntamiento:

Usado Presidente D.

En la ciudad de Berga,
 á ocho de febrero de mil ochocientos noventa y seis; previa convocatoria al efecto y bajo la presidencia del Sr. Alcalde D. Juan Cino Vila, se reunieron á la hora de la mañana en la Casa Consistorial los Sres. del Ayuntamiento que al margen se expresan, con objeto de proceder á la rectificación definitiva y cierre del alistamiento de mozos concurrentes al próximo reemplazo, según previene el artículo cincuenta y cuatro de la vigente ley de Reclutamiento de once de Julio de mil ochocientos ochenta y cinco; y abierta la sesión á presencia de los interesados, se ordenó por el Sr. Presidente y practicado por el infrascrito Secretario, la lectura del acta de alistamiento y de la de su rectificación, ¹⁾ y habiendo presentado con posterioridad reclamaciones de inclusión del mozo Antonio P. ...

Document núm. 3

L'octubre de 1869 s'enviaren 10 batallons de voluntaris a Cuba, dels quals, la Diputació de Barcelona n'hi va enviar dos. L'any 1870 hi ha l'última gran protesta al pla de Barcelona contra les quintes; el 22 d'agost d'aquest mateix any arriba el vaixell «Maria» procedent de l'Havana i comencen els casos de febre groga a Barcelona.

Una nova manifestació contra les quintes la fa Pi i Margall l'any 1891, quan diu «se ha de proceder dentro de breves dias al sorteo de los jovenes para el ejercito. Imposible parece que aún esto subsista». [Bonamusa, Francese i Serrallonga, Joan, *Del roig al groc, Barcelona 1869-1871. Quintes i epidèmies*, Edita L'Avenç, S.L. Col·lecció de Història Local, 3. Barcelona 1992].

Referent al cas de Berga, ens ha semblat prou destacable l'opinió del diari *Lo Pi de las Tres Brancas* número 9, pàg. 68, «Berga la capital de l'alta montanya catalana, també ha pagat lo seu cort en la jamay prou malehida guerra de Cuba» (...) «Berga, que de las poblacions de Ca-

talunya potsé es de las menos perjudicades, desde'l crit de Baire, ha vist sortir de sas llars a 31 de sos fills, dels quals 6 hi perderen la vida y'ls restants la salut. aixó sens contar l'expatriació del molts que preferiren la deserció y que dificilment tornaren a veure mes ses families, ademés l'import de unes 80 redempcions, que representan la complerta ruina de moltas casas pobres que may mes podrán surar. Total de nostre tribut, sis morts, vinticin malalts, uns vint expatriats i vintiquatre mil duros» (...) «Preguem pels morts, procurant illuminarls cervells de aquells que creyentse fills de la madre patria demostraran serne de la bojeria».

Com es feien les quintes

En les següents línies mostrarem l'estructura general segons la qual es feien les quintes (basant-nos en el cas de 1895 i amb suport documental d'altres anys) (1); intercalant alguns casos concrets que ens han semblat significatius de la ciutat de Berga.

Dia 1 de gener: el primer pas del procediment és la publicació del Bando (Doc.1) per part de l'Ajuntament, on s'obligava a allistar-se a tots els mossos que fessin 19 anys al llarg de 1895 i als qui no tenint-ne quaranta, no haguessin estat quintats en els anys anteriors.

En segon lloc apareix la primera llista de mossos quintats (setanta tres persones); seguidament s'entreguen a l'agutzil de l'Ajuntament les paperetes que citen als mossos a l'acta de la rectificació de l'allistament (Doc. 2). Un cop feta la rectificació, consten allistats cinquanta mossos; aquesta reducció ve donada per diverses causes: per

defuncions (corroborades per la parroquia de Santa Eulàlia i per la Casa Provincial de Maternidad y Expósitos de Barcelona), per estar ja inscrits en l'allistament d'altres llocs –Domingo Orriols Ribera, inscrit al districte d'Hostafranchs– i finalment –Juan Postius Sala– per pertànyer al Instituto Religioso de los misioneros hijos del Inmaculado corazón de Maria de Cervera (Lleida), ja que aquesta institució té el privilegi d'exempció de quintes. (Taula 1)

Posteriorment, en sessió extraordinària de l'Ajuntament, es procedeix al tancament definitiu de l'allistament (Doc.3), resultant exclòs el mosso Ramon Perarnau Miró, per ésser massa jove. A continuació, i en presència d'un sergent encarregat de comprovar l'alçada dels mossos, que havia de ser com a mínim de 1'50 metres, es fa la classificació i declaració de soldats (Doc. 4). És aleshores quan els mossos presenten les seves alegacions per poder ser declarats exempts (Taula 2): Les més habituals són: ser fill únic de pare sexagenari– articles 69, regla primera (2) –ser fill únic de vídua pobre– article 69, regla segona, ser germà únic d'orfes de pare i mare pobres – article 69, regla novena–, residir en una colònia– article 69, regla onzena (pel que fa a Berga, tots els casos es refereixen a la colònia dels senyors Rosal)– i també es podien alegar inutilitats físiques (luxacions, fractures, epilèpsia, etc). Calia aportar tres testimonis i la documentació pertinent per provar els fets que s'al·legaven. Les alegacions consten de diverses parts: en primer lloc el demandant exposa la seva situació, a continuació s'expliquen els fets demos-

TAULA I. NOMBRE DE MOSSOS ANOTATS A CADA LLISTA ANYS 1896, 1897, 1898

ANY	1a LLISTA	2na LLISTA	3a LLISTA	PERCENTATGE RESPECTE LA 1a LLISTA
1896	70	63	59	84%
1897	92	73	68	74%
1898	136	90	60	44%
Total	298	226	187	63%

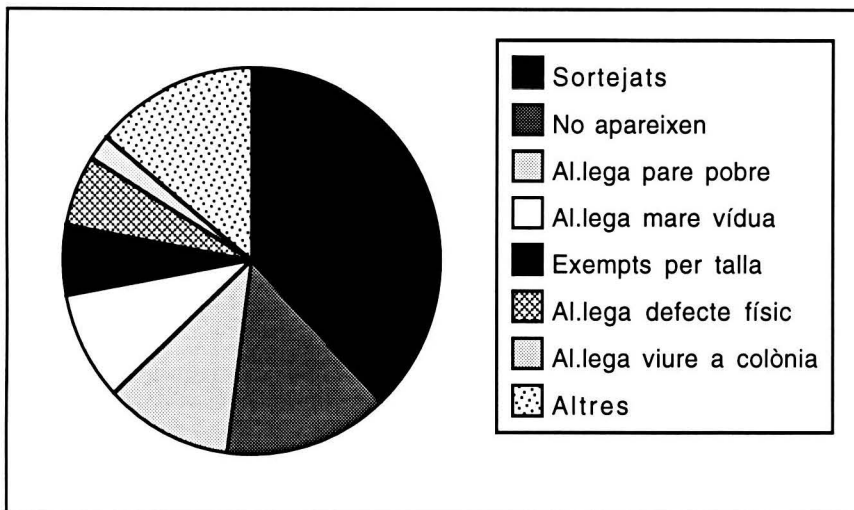
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes a l'Arxiu de Berga (A.H.C.B.)

TAULA 2. SITUACIÓ DELS DIVERSOS MOSSOS DELS REEMPLAÇAMENTS DE 1896, 1897, 1898

SITUACIÓ	1896	1897	1898	TOTAL	% RESPECTE TOTAL
Sortejats	21	22	28	71	38%
No apareixen	8	18	-	26	14%
Al·lega pare pobre	6	4	10	20	11%
Al·lega mare vídua	8	7	2	17	9%
Exempts per talla	4	5	3	12	6%
Al·lega defecte físic	-	-	11	11	6%
Al·lega viure a colònia	-	-	3	3	2%
Altres	12	12	3	27	14%
Total	59	68	60	187	100%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Berga

SITUACIÓ DELS DIVERSOS MOSSOS DELS REEMPLAÇAMENTS DE 1896, 1897, 1898

trant-los amb documents acreditatius i testimonis, després de la súplica, segons la qual el mosso demana obtenir l'exempció, hi ha la resposta definitiva al seu cas. Per explicar l'estructura de les al·legacions ens hem basat en el cas de Narcís Moneñy Guardiola, que al·lega ser germà únic de dos orfes de pare i mare als quals manté i que es declarat exempt. Altres casos que destaquen són els de Ramon Badia Malet, que obté una exempció sobrevinguda perquè el seu germà, Florencio Badia Malet, va morir, *sirviendo por su suerte*, de febre groga a Cuba (Doc. 5) i Juan Buxadé Soler, que no obté l'exempció perquè el Ministeri de la Governació declara al seu pare útil per treballar (Doc.6). Com a curiositat crida l'atenció l'existència d'uns Manuals de Quintes, que entre altres utilitats tenien la funció d'orientar els joves a l'hora de presentar les al·legacions (quina estructura s'havia de seguir, quins documents calia presentar, un quadre amb totes les inutilitats físiques que es podien al·legar, etc. Doc. 7).

Retornant a l'explicació de l'estructura de les quintes, cal dir que en aquest moment es procedeix a la revisió de les exempcions dels tres reemplaçaments anteriors (Doc.8) Tot seguit l'Ajuntament, en presència de l'alcalde (3) i dels consellers, després d'haver examinat detingudament les al·legacions dels mossos passa a descriure els fallos o respostes a les al·legacions, que podien ser les següents: *soldado sorteable, soldado condicional, o sea, recluta en depósito* (Doc.9), *excluido* i finalment, en cas de no presentar-se, *prófugo*. Però aquests fallos o respostes del Consistori de la ciutat de Berga no són ni de bon tros definitius, com demostren els documents emesos per la *Comisión Provincial de Barcelona (Sección Gobernación, Servicio Militar)* segons els quals es revoca la resolució a favor dels mossos Ramon Planas Barniol i Francisco Espert Buigas, que havien estat excusats del servei militar perquè, segons ells, els seus pares estaven impossibilitats per a treballar i eren pobres, però després de l'informe de dos metges, ambdós són declarats aptes per a treballar; per això els dos mossos són declarats *soldados sorteables*. Així mateix també és

Ayuntamiento de Berga Reemplazo de 1896

CLASIFICACIÓN Y DECLARACIÓN DE SOLDADOS

Se cita al mozo Jose Apachis Torres para que el día 9 de los corrientes, á las 6 horas de la mañana, comparezca en la Casa Consistorial á exponer lo que le convenga en el acto de la **clasificación y declaración de soldados**; advirtiéndole que su falta de comparecencia ó de alegación del derecho que le asista, le ocasionará el perjuicio que señala el artículo 77 de la ley de Reemplazos vigente, según el cual no será atendida ninguna excepción que no se alegue on dicho acto, cualquiera que sea su índole, además de la declaración de prófugo que previene el artículo 87 de la propia ley.

Berga á 9 de Setem de 1896

Recibí el duplicador
El Interesado,
Jose Apachis

El Alcalde Presidente,
José Q. Martín

Barcelona.—Imp. de La Casa de los Secretarios
Val 6

revocat el cas de Juan Casals Solanellas, que en un principi havia estat declarat curt de talla (l'any 1883) però en una segona revisió és declarat *soldado sorteable*, ja que tenia la talla legal. Després d'aquest feixuc procés trobem la llista definitiva formada per trenta tres joves declarats tots ells *soldados sorteables* (4). Finalment només queda l'acte de sorteig d'aquests mossos, on se'ls dona a conèixer la seva destinació dins de l'exèrcit (Doc. 10). Cal esmentar que en el cas que una persona no sabés firmar una altra ho feia per ella.

Diferents casos de Berguedans a Cuba

La situació dels berguedans a Cuba va des del simple servei a la mort, passant per permisos, retorns, malalties, condecoracions (5), etc.

Referent al primer cas tenim els exemples de Juan Serra Puig, soldat de la quarta companyia del *Primer Batallón del Regimiento de Infantería de Cantabria*, sota les ordres del Comandant José Elias Grande; i de José Sireira Teixidó, soldat de segona de la cinquena companyia del *Batallón Provisional de Puerto Rico número seis*, sota les ordres del Comandant César Proharam Riera.

Pel que fa als retorns, permisos i llicències podem parlar de José Torras Santandreu, que retorna de Cuba en data de 19 de febrer del 1898, a bord del vapor-correu *Alfonso XII*; José Freixa, malalt, rep llicència il·limitada el 24 d'abril de 1898; Ramón Pujol Valls, també malalt és requerit a l'Hospital Militar de Barcelona per a una revisió (6); Antoni Pons Pons, veí de Bagà, arriba a Berga procedent de Cuba el 4 de desembre de 1898, en un mal estat de salut (no pot caminar per ell sol); els germans Joan i Josep Sató, que retornen de Cuba, un d'ells amb set anys de servei, també amb la salut malmesa; Santandreu i Escobet tornen en relatiu bon estat de salut (7); Juan Pujol Santaaulalia, que retorna de Cuba amb data de 18 de juny de 1897 a bord del vapor-correu *Alfonso XII* (8). Juan Tomás Pons, que gaudeix d'un permís de quatre mesos (que finalitza el 17 de juliol de 1897) per malaltia (9); José Mª Bonet,

pertanyent al *Regimiento de Infantería de Navarra, número 25*, que també gaudeix d'un permís de quatre mesos per malaltia, rep l'ordre de reincorporar-se en data de 16 d'agost de 1897 (10). És curiosa la petició feta per Luís Larera Sánchez a la *Dirección General de Carabineros* per tal d'incorporar-se a aquest cos i deixar al que serveix.

Finalment demostrant les defuncions de berguedans a Cuba, podem citar quatre exemples: Enrique Baset Soler, que va morir al Districte de Cuba l'any 1897 (11), s'especifica la indemnització que ha de rebre la seva família (38 pesetes amb 45 céntims); Florencio Badia Malet, que va morir el 9 d'octubre de 1896 a Santa Clara (Cuba), degut a aquest fet el seu germà Ramón Badia Malet obtingué una exempció sobrevinguda (cas citat anteriorment) (12); Raimundo Suiset Sabaté, que servint a Cuba, al *Segundo Batallón del regimiento de Infantería de Antequera*, va perdre la vida, també es fa saber a la seva família el dret a cobrar indemnització (13); i Plácid Serra, veí d'Olvan, que mor un cop repatriat de Cuba (14).

Per acabar parlarem de tres casos que sobresurten. El primer és el de Juan Riera Subirà (15), del reemplaçament de 1896, que és declarat *prófugo*; seguint el seu expedient (que comença el 12 d'octubre i acaba el 6 de novembre) podem observar el procés que es seguí per a la declaració de *prófugos*; inicialment el senyor alcalde dona l'ordre perquè s'instrueixi el corresponent expedient a Juan Riera Subirà, ja que no s'ha presentat, tot i les diferents citacions, a recollir el seu *pase*, també es fa constar que el mosso ha marxat de Berga. El següent pas són les citacions que fa l'Ajuntament a Juan Riera Subirà, avisant-lo que si no es presenta serà declarat *prófugo*, i els seus pares o parents més propers perquè es presentin a l'ajuntament a fi de declarar, sota la seva responsabilitat, on es troba el seu fill (únicament es presenta Clemencia Subirà Tolosa, mare de Juan Riera Subirà, que declara no saber on es troba el seu fill); és en aquest moment quan s'envia l'expedient al Governador Civil per tal de ser inscrit al Butlletí Oficial. Un cop fet aquest tràmit l'Ajuntament

DON JUAN MUÑOZ Y VARGAS, General de División y

Subsecretario del Ministerio de la Guerra:

CERTIFICO: Que en la relación nominal y clasificada de los buques excedidos en el Ejército de la Isla de Cuba, correspondientes al mes de Octubre del año anterior, aparece que el Soldado del Batallón Provisional de Infantería número seis y número 10 de Puerto Rico, Plácid Serra, pasó a día sucesivo de dicho mes en el Hospital Militar de la Habana de la fiebre amarilla.

Y para que conste expido el presente en Madrid a 26 de Julio de 1898

Juan Muñoz y Vargas

Document núm. 5

Publicaciones de J. Vila Hermanos

MANUAL DE QUINTAS

Ó DE

RECLUTAMIENTO Y REEMPLAZO DEL EJÉRCITO Y TRIPULACIONES DE LOS BUQUES DE LA ARMADA

COMPRENDE

La novísima ley de Reclutamiento y Reemplazo del Ejército de 21 de Octubre de 1896; el Reglamento para la declaración de exenciones del servicio en el Ejército y en la Marina, con el Cuadro de inutilidades físicas que forma parte de la ley de 28 de Agosto de 1878, reformada por la de 2 de Enero de 1882, y la de 17 de Agosto de 1885, relativa al reemplazo del personal de tripulación de los buques de la Armada, con notas para su acertada aplicación, legislación complementaria y parte práctica ó de formularios de los principales servicios

Primera edición.--Diciembre de 1896.--PRECIO: 2'50 ptas.

LISTÍN DE IMPRESOS

para el servicio

DE RECLUTAMIENTO Y REEMPLAZO DEL EJÉRCITO

(6.ª sección de nuestro Catálogo general)

Núm. del Catálogo	Ejemplares que se piden	INDICACIÓN DE LOS IMPRESOS	PRECIO del ejemplar		IMPORTE del pedido	
			Ptas.	Cts.	Pesetas	Cts.
(4)	244	PRELIMINARES Edicto para fijarlo al público, con inserción de los artículos 28 y 29 de la ley, referentes á la obligación que tienen los mozos de inscribirse al cumplir los dieciocho años de edad.			06	

(1) Con los números anteriores tenemos designados los impresos de las cinco primeras secciones de nuestro Catálogo.

Document núm. 7

COMISIÓN MIXTA DE RECLUTAMIENTO

PROVINCIA DE BARCELONA

Número 11289

Por real orden del Ministerio de la Gobernación de 19 de Octubre se ha dispuesto lo siguiente:

«El Rey (q. D. g.) y en su nombre la Reina Regente del Reino, de conformidad con el dictamen de la Sección de Gobernación y Fomento del Consejo de Estado, se ha servido confirmar el acuerdo por el que esa Comisión mixta de Reclutamiento declaró *soldado* al mozo *Don Domingo Espert* del reemplazo de 1897 y alistamiento de *Berga*

toda vez que *se proba la existencia de un hijo para el trabajo*

y desestimar, en su consecuencia, la reclamación que contra dicho acuerdo ha producido *el interesado*

—De Real orden lo digo á V. S. para

los efectos que procedan y con devolución del expediente.»

Lo que se comunica á V. al objeto de que se sirva trasladar el contenido de la transcrita Real orden al interesado á los efectos de lo prevenido en la Real orden circular del Ministerio de la Guerra de 27 de Octubre último, remitiendo á esta Comisión, dentro de tercero día, certificación de haberlo verificado.

Dios guarde á V. muchos años.

Barcelona ca. de 19 de Octubre de 1897

El Presidente,

[Handwritten signature]

pasa al Regidor Síndic (José Armengou) la responsabilitat de donar resposta al cas, declarant Juan Riera Subirà *prófugo con las responsabilidades que consigo lleva tal declaración*, no obstant la darrera paraula la té l'Ajuntament, que dóna la mateixa resposta que el Regidor Síndic; l'últim pas és notificar al Governador Civil la resolució final del cas per tal de que sigui publicada al Butlletí Oficial (16). Altres casos de *prófugos*, iguals al de Juan Riera Subirà són els d'Enrique Expósito, Miguel Font (reemplaç de 1896), José Sala Cuffi (reemplaç de 1897) i Ramón Giró Espluga (reemplaçament de 1898) (17).

El segon cas és el de Luis Vilella Casas (18), que és l'únic exemple documentat que hem trobat, en el cas de Berga, de soldat voluntari a Cuba entre 1895 i 1898, que va embarcar cap a Cuba el 25 d'octubre de 1896 (Doc.11).

El tercer i últim cas, potser el més interessant, és el de Francisco Espert Burgès. La primera notícia que en tenim la trobem al llibre de quintes de 1895, quan Francisco Espert Burgès presenta, el 15 de gener, a l'Ajuntament de Berga, un certificat signat pels metges Lluís Llompart i Antonio Casals segons el qual el seu pare, Domingo Espert Torner, està *imposibilitado para el trabajo e impedido para proporcionar sustento a su familia*, així doncs Francisco Espert està demanant ser declarat exempt del servei actiu; un cop presentat aquest certificat se'n presenten dos més signats aquest cop per Don Clemente Escobet Obiols, secretari del jutjat de Berga, segons els quals es demostra el naixement de Francisco Espert i la seva gemana gran. En aquest punt apareix la demanda de Domingo Espert (pare de Francisco Espert) que després d'explica la seva situació i presentar el fets suplica a l'Ajuntament la declaració de *mozo exceptuado del servicio activo*, pel seu fill (10 de febrer); l'Ajuntament no tarda en estudiar el cas, així després de la declaració dels testimonis, que no neguen la situació de malalt de Francisco Espert (dos dels testimonis; José Salles Pey i Lorenzo Pujol Llobet, són treballadors de Domingo Espert) (19) el regidor síndic declara a Francisco Espert *soldado*

condicional o recluta en depósito l'11 de març de 1895; l'Ajuntament no contradiu la resolució del regidor síndic i el 22 de març de 1895 pren la mateixa decisió.

Fins ara el cas de Francisco Espert és totalment normal però en aquests moments es produeix un fet curiós (no n'hem trobat cap d'igual per les quintes de 1895-96-97-98) que és la presentació, a càrrec dels veïns de Berga, José Antonio Sala Porsui, Pedro Espelt Torres i Luis Torremblo, d'una al·legació a la resolució de l'Ajuntament respecte a l'expedient de Francisco Espert segons la qual assegurin que el pare de Francisco pot treballar i de fet treballa, i que Francisco no manté als seus pares ni germans i finalment que els testimonis no són vàlids perquè dos d'ells són treballadors de Domingo Espert. Així, doncs, supliquen que l'expedient de Francisco Espert sigui revisat «...para dejar en su lugar la verdad de los hechos y no burlar de esta manera las sabias disposiciones de la ley sacrificando otros seres humanos su lugar...» afegeixen a més que en cas de no poder-se revisar l'expedient comparegui el pare del mossos per sotmetre's a un examen mèdic.

Sembla que l'al·legació va donar els fruits desitjats ja que el següent document que es troba de Francisco Espert prové de l'illa de Cuba (*plaza de Cortés, provincia de Pinar del Rio, 1er Batallón del Regimiento de Infanteria de cantabria nº 39*) es tracta d'un expedient obert al caporal Francisco Espert, el dia 23 d'agost de 1897. A continuació seguirem els diversos punts i documents presentats en aquest expedient (segons el qual Francisco Espert demanava ser declarat *exceptuado del servicio militar*, degut a la mort del seu pare, Domingo Espert, a Berga el 12 d'abril de 1897). El primer que trobem és el nomenament del jutge (don Ramón Martínez Hernandez, 2º tinent del batalló de cantabria, nº 39) i del secretari (Don Antonio Guitierrez Reyes, sargent del Batalló de Cantabria nº 39); en segon lloc apareix la petició de Francisco Espert fonamentada en el fet que la seva mare, Maria Burgès Trias, és vidua pobra i tant ella com els seus fills no poden subsistir sense la seva ajuda; a continuació es pro-

REVISION DE EXENCIONES

Se cita al mozo José Casafort Farras para que el día 9 del actual y hora de las 10 de su mañana, comparezca en las Casas Consistoriales, al objeto de serle revisadas las exenciones ó excepciones que le fueron otorgadas como comprendido en los artículos 66 ó 69 de la ley de Reemplazos de 11 de Julio de 1885, tal como previenen los artículos 72 y 81 de la misma y Reales órdenes aclaratorias de 7 y 8 de Junio de 1887; advirtiéndole que la falta de comparecencia le irrogará el perjuicio que en derecho haya lugar.

Berga á 1 de Febrero de 1896

Recibí el duplicado:
El Interesado,

José Casafort

El Alcalde,

José María

Imp. de La Casa de los Sres. Calavia

Document núm. 8

EL Comdte EN JEFE DEL 41 CUERPO DE EJÉRCITO,

Capitán General de Cataluña y en su nombre el 3.º jefe del Dep. de la Com. de Reclutamiento de Mauseros 9.º J.º Manuel C. Torres Alonso

CONCEDO PERMISO, con arreglo á lo prevenido en el art. 6.º de la ley de reemplazos de 11 de julio de 1885, al recluta en depósito Juan Ferrer Golla, hijo de José y de Antonieta natural de Berga, Juzgado de primera instancia de Berga, de 18 años de edad, para que pueda pasar á Berga en la provincia de Barcelona. Fue alistado en el reemplazo de 1897, ingresó en Caja en 1.º de Agosto de 1897 y obtuvo en el sorteo el número 100, habiendo sido excepcional de prestar el servicio activo ordinario por Fuero de familia.

Queda enterado de las prevenciones insertas al dorso, á las cuales dará el más exacto cumplimiento.

Mauseros 9.º de Agosto de 1897.

Anotado al folio 26 núm. 684
Benigno Aparicio

Esta licencia no es válida si no lleva el sello en seco del Director de la Guerra. (Real orden de 27 de mayo de 1890, D. O. núm. 115)

Document núm. 9

SORTEO

Se cita al mozo Ramon Altis Mas
 como comprendido en el artículo 55 de la ley de 21 de Octubre de 1896,
 para que el día 13, segundo domingo del presente mes, á las siete de su
 mañana, concurra á la Casa Capitular, por sí ó por persona que legíti-
 mamente le represente, para presenciar el acto del sorteo que tendrá lugar
 ante el Ayuntamiento de mi presidencia.

Berga á 3 de Febrero de 1898

Recibí el duplicado.

El Alcalde,

El interesado,

[Signatures and official stamp]

Document núm. 10

DEPÓSITO DE BANDERA

EMBARQUE PARA ULTRAMAR

— EN —
 BARCELONA

Núm. 9229

Con arreglo á lo prevenido en la Ley
 de Reclutamiento y Reemplazo del Ejér-
 cito, tengo el gusto de participar á
 V. que el mozo Luis Vi-

Lella Casas
 natural de Berga
 hijo de Fuel. y de Bran-
rias y nacido en 15 de No-
viembre de 1878 fué admitido
 por este Depósito para servir como vo-
 luntario en el Ejército de Cuba, el día
24 de Octubre de 1896
 para cuya Isla embarcó el 25 de
Octubre de 1896

Barcelona 18 Sete 1896

El Comandante Jefe,

[Signature]

⁶
 Sr. Alcalde Constitucional de Berga
 (Barina)

Document núm. 11

cedeix a l'acceptació o jurament del secretari i a la diligència de reunió de diversos documents entre els quals destaquen: la partida de naixement de Ramon Espert Burgès (germà petit de Francisco que no pot mantenir ni la seva mare ni els seus germans ja que només té 8 anys) la partida de defunció de Domingo Espert Torner, el certificat de vídua de Maria Burgès (no paga cap tipus de contribució a l'Ajuntament de Berga, fet que demostraria que és pobre) el certificat d'empadronament de Maria Burgès i família (per demostrar que ha de mantenir els seus fills Narcisa i Ramón de 23 i 8 anys respectivament). Un cop recollits tots aquests documents trobem l'historial militar del caporal Francisco Espert, on destaquen les subdivisions següents: Primera subdivisió; fou afiliat com a quinto per la zona de Manresa pel reemplaçament de 1895. Va ingressar a caixa el 21 de setembre de 1895. Va ingressar en aquest regiment el 2 de gener de 1896 (començà a servir a l'edat de 19 anys i 9 mesos en classe de soldat i pel temps de 12 anys. Segona subdivisió (distinciones, empleos y grados que ha obtenido); el dia 1 de juliol obté el grau de caporal d'infanteria per elecció. Total de serveis fins l'agost de 1897, un any, 11 mesos i 9 dies. Desena subdivisió (méritos de guerra, ascensos, vicisitudes, recompensas, pases de cuerpo y notas de todas clases); el dia 8 de setembre de 1896 embarca cap a Cuba des de Barcelona, a bord del vapor «Santiago», desembarca a l'Havana el 25 de setembre del mateix any. El dia 19 de gener de 1897, el capità general de l'illa de Cuba li concedeix la Creu del Mèrit Militar amb distinció vermella pel seu bon comportament a l'acció de «Gñao» que va tenir lloc el 4 d'octubre de 1896.

Finalitzada la filiació del caporal Francisco Espert, trobem la resolució final del jutge i la diligència d'entrega segons la qual «(...) teniendo en cuenta las actuaciones presentadas y lo presente en el artículo 149 de la vigente ley de Reclutamiento y Reemplazo del Ejército considera con derecho al referido individuo a la excención que solicita (...)». (20).

Tot i el que es pot despendre de la resolució del jutge, el final de la

història no és tan feliç com sembla, ja que en la correspondència de l'Ajuntament de Berga de 1897-98 trobem una carta emesa per la *Comisión Mixta de Reclutamiento número 12.273* on s'informa que Francisco Espert Burgès, del reemplaç de 1895, mor a la guarnició de Cortés (Cuba) de febre groga. La carta és datada el 22 de desembre de 1897 (21).

Jurisdicció militar del període

Els mossos en *caja* (després de ser quintats) només podran viatjar dins de la seva zona, per temps limitat, amb permís del seu cap; però no podran, de cap manera, canviar de domicili definitivament.

Article 132. Els mossos que, en virtut de la llei de reclutament pertanyin a la *caja* i passin a casa seva utilitzant la llicència il·limitada, si no es presenten dins del tercer dia en què van ser cridats pels seus caps, seran considerats desertors i sofriran les penes que marquen els articles següents del Codi de Justícia Militar.

Article 322. El desertor per primera vegada, sense circumstància qualificativa caurà en la pena de dos anys de recàrrec en el servei, en temps de pau i de quatre en temps de guerra.

Si es presenta voluntàriament, en temps de pau, dins dels vuit dies següents al que la deserció es considera comesa, serà castigat amb un mes de recàrrec per cada dia de retard, sense que dit recàrrec pugui baixar de dos mesos.

Article 290: El que deserti mitjançant complot de quatre o més serà castigat amb dotze anys de presó militar major, en temps de pau, i amb setze de reclusió militar, en temps de guerra.

Article 291. El que ajudi a la deserció, caurà en la pena inferior en un grau a la que correspon al delictes de deserció, en els seus respectius casos, i qui l'encobreixi, a l'inferior de dos graus a la mateixa pena.

Respecte als pròfugs, són condemnats a servir a ultramar amb recàrrec de dos anys sobre el temps ordinari i pèrdua de tot dret de redempció, substitució, exclusió i excepció, condemnat-lo al pagament de les despeses que provoquin la seva recerca i captura i la seva conducció a la capital.

Balanç final

Després d'aquest breu estudi referent a les quintes a Berga, hem arribat a diverses conclusions. En primer lloc, sembla evident que el procés de fer les quintes era lent i minucios, degut a aquest fet era molt difícil escapar-ne; un exemple que ho demostra és que podien repescar gent de quintes d'anys anteriors que en el seu moment havien estat declarat exempts per circumstàncies diverses.

El fet de no haver trobat cap individu de condició social alta ens porta a la conclusió que la majoria de mossos quintats eren de classe humil (hi havia la possibilitat de pagar-se un substitut, només a l'abast de gent amb recursos).

Degut a què el servei era molt llarg i que ens trobem en un període de guerra hi havia constants al·legacions i autolesions per intentar eludir l'exèrcit. En el cas de no prosperar les al·legacions hi haver de servir en el conflicte de Cuba, la majoria de mossos hi perdien la vida (més per malalties tropicals que per la propia acció de la guerra), i els que tornaven ho feien gairebé tots malalts.

Podem destacar també que hem trobat una legislació militar molt dura, segurament aquesta legislació provoca el fet que haguem trobat pocs casos de pròfugs. Ja que hem trobat un únic cas de voluntari, creiem que els cossos de voluntaris van tenir molt poc pes en aquesta època pel que fa a Berga i comarca.

Notes

1. Els documents presentats pertanyen a 1896, 1897 i 1898 perquè són impresos, mentre que els de 1895 són manuscrits, fet que ens dificulta la lectura i la comprensió.
2. Aquests articles pertanyen a la Llei de reemplaçaments de l' 11 de juliol de 1895.
3. Francisco de Martín y de Carpi
4. Dos dels quals són repescats de les quintes de 1892 i 1893.
5. Veure el cas de Francisco Espert Buigas.
6. Casos extrets de la caixa número 593 de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Berga.
7. Informació recollida del diari *Lo Pi de las Tres Brancas* números 2, 6 i 8 pàg. 14, 45 i 61 respectivament.
8. Caixa número 572 de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Berga.
9. Caixa número 141, serie 214-215: correspondència de l'Ajuntament 1897-98, Arxiu Històric de la Ciutat de Berga.

10. Idem nota 8.
11. Segons un document enviat per la *Inspección de la Comandancia Central de Depositos de Embarque y Caja General de Ultramar* a l'Ajuntament de Berga en data de 13 d'abril de 1897.
12. Idem nota 8.
13. Caixa número 573-574 corresponent a les quintes de 1898, de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Berga.
14. Informació recollida del diari *Lo Pi de las Tres Brancas* número 13. pàg. 100.
15. Caixa número 571 corresponent a les quintes de 1896, de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Berga.
16. Signa el senyor José Santandreu, secretari de l'Ajuntament de Berga.
17. Veure apartat 4.
18. Idem nota 15.
19. És culler i té dos treballadors a les seves ordres.
20. Informació extreta de l'expedient de Francisco Espert Burgès contingut a la caixa número 570 de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Berga.
21. Informació extreta de la correspondència de l'Ajuntament de Berga de 1897-98. Sèrie 214-215 de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Berga.

Jordi Boixader i Casals
Marc Pons i Canal

Estudiants d'Història a la UAB

FARMÀCIA

LABORATORI D'ANÀLISIS CLÍNIQUES

Josep Viladés

Tel. 93.822 70 13 - 08694 GUARDIOLA DE BERGUEDA